

رابطه‌ی نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان دوره‌ی

متوسطه

فرامرز اکبریان^۱

چکیده

هدف این پژوهش، مطالعه رابطه بین نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه بود. تحقیق حاضر از نوع پژوهش‌های همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان آستارا می‌باشد که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول به تحصیل بودند. در این میان تعداد ۲۰۸ نفر به روش تصادفی ساده جهت مطالعه به عنوان نمونه انتخاب شده و مقیاس نگرش مذهبی، پرسش‌نامه سنجش شادکامی آکسفورد (OHI) و پرسش‌نامه سلامت روانی (Sci-25) به عنوان ابزار پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی برای بررسی تأثیر نگرش مذهبی بر شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان متوسطه از تحلیل واریانس یک عاملی، و از آزمون من-ویتی برای مقایسه میانگین رتبه‌ها براساس متغیرها استفاده شده است. نتایج نشان داد که بین نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. میزان ضرایب همخوانی به ترتیب برابر با $(p < 0/027)$ و $(p < 0/064)$ بود. با مقایسه میانگین رتبه‌ها و مقدار من-ویتی در بین دانش‌آموزان مشخص شد که دانش‌آموزان متوسطه دختر در مقایسه با دانش‌آموزان پسر از نگرش مذهبی بیشتری برخوردار بوده $(p < 0/006)$ ، اما در متغیرهای شادکامی و خودکارآمدی تفاوت معناداری مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: نگرش مذهبی، شادکامی، خودکارآمدی، دانش‌آموزان، دوره‌ی متوسطه

۱. نویسنده‌ی رابط: دکتری روان‌شناسی تربیتی، اداره آموزش و پرورش شهرستان آستارا
(akbarian.faramarz@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۱۱/۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۴/۱۰

مقدمه

منبع و سرچشمه‌ی ارزش‌های هر جامعه‌ی دین و اعتقادات مذهبی است. داشتن باور و نگرش مذهبی و پیروی از آن، نیاز انسان است. و این نیاز در همه‌ی دوران‌ها مطرح بوده است. بنابراین نگرش دینی فرآیند پاسخگویی آگاهانه و هوشمندانه انسان به ایدئولوژی و تعالیم مذهبی، مراسم و مناسک دینی متناسب با اعتقادات دینی خودشان است (نگارش، ۱۳۸۰). نگرش مذهبی عبارت است از اعتقادات منسجم و یکپارچه توحیدی که خداوند محور امر بوده و ارزش‌ها، اخلاقیات، آداب و رسوم رفتارهای انسانی را با یکدیگر و با طبیعت خویش تنظیم می‌نماید (جمالی، ۱۳۸۱). نگرش مذهبی را اینچنین مطرح می‌کنند: نگرش‌ها، نظم معینی در احساسات، افکار و آمادگی فرد برای تأثیر گذاشتن در برخی از جنبه‌های محیط خود است. هر نگرش سه جزء دارد. جزء اول، احساسات است که به آن جزء عاطفی می‌گویند. جزء دوم را جزء شناختی گویند و سرانجام آمادگی برای عمل است که آن را جزء رفتاری می‌نامند (سیف‌اللهی، ۱۳۸۸). به عبارتی دیگر منظور از نگرش مذهبی، نگرش نظامداری از باورها و اعمال نسبت به امور مقدس است. ایستاری است که معطوف به امر مقدس در دو بعد آشنایی و دین باوری می‌شود، نگرش به امور ماورائی است که احراز و تقویت آن یگانگی، ثبات، استمرار و پایداری فرد در جامعه را موجب می‌شود (فیروزصمدی، آقاجانی، شاطریان، شوقی، صادقی، ۱۳۹۲).

در دنیای معاصر شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان نوجوان در جهت ساختن جامعه سالم بسیار مدنظر و مهم می‌باشد. چرا که خودکارآمدی و شادکامی دانش‌آموزان در محیط خانواده و تحصیل یعنی برخورداری از شخصیت خوشایند و توانایی ایجاد احساس خوب شخصی که همراه با احساس خوشبختی بوده و در زندگی احساس رضایتمندی می‌کند و می‌تواند با امور زندگی و محیط سازگار شود (قائمی، ۱۳۸۴). از آنجا که دانش‌آموزان در سنین نوجوانی در مدارس و خانواده بیشتر حالت هیجانی، نگرانی و دلواپسی به علت خطری نامعلوم را در وجود خود احساس می‌کنند (خنیفر، ۱۳۸۸)، این دانش‌آموزان نوجوان نیاز به حمایت، بهبود و تعالی را طلب می‌کنند.

دانش‌آموزانی که در مدارس از حالت شادی و خودکارآمدی که لازمه‌ی سازگاری و زندگی موفقیت‌آمیز تحصیلی و اجتماعی است، محروم و یا گرایش نداشته باشند، می‌توانند برای مسئولان مدارس و والدین خود مشکلاتی را به وجود بیاورند. بنتام^۱ شادکامی را ترکیبی از لذت‌ها، خوشی‌ها، آرام و دردها توصیف کرده است. به باور برخی از پژوهشگران شادکامی سه جزء اساسی دارد: هیجان مثبت، رضایت از زندگی، نبود هیجان‌های منفی همچون افسردگی و اضطراب. روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی، رشد شخصیتی، دوست داشتن دیگران و زندگی از اجزای شادکامی هستند (علی‌پور، نور بالا، اژه‌ای و مطیعان، ۱۳۷۹).

برخی عواملی در شادکامی و شادمانی دانش‌آموزان تأثیر دارد. ویلسون (۱۹۶۷) گزارش کرده است که عزت نفس یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های شادی است (آرجیل و لو، ۱۹۹۰). حیدری رفعت و عنایتی نوین فر (۱۳۸۹) رابطه نگرش دینی و شادکامی را در دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مورد بررسی قرار دادند. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که بین نگرش دینی و شادکامی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. صدیقی ارفعی و همکاران (۱۳۹۱) در بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های مقابله و شادکامی در دانشجویان نشان دادند رابطه مثبت و معناداری بین جهت‌گیری مذهبی و شادکامی وجود دارد.

نحوه عمل هر کس در یک موقعیت خاص به تقابل شرایط رفتاری، محیطی، و شناختی، به ویژه شناختی بستگی دارد؛ این عامل با باورهایی مرتبط است که به افراد نشان می‌دهد آیا می‌توانند رفتارهایی را انجام دهند که در موقعیت‌های ویژه به پیامدهای مطلوب بینجامد یا نه. بندورا^۳ (۱۹۹۷) این انتظارات را خودکارآمدی نامید. به نظر باورهای فرد در مورد خودکارآمدی شخصی، بر جریان عمل، مقدار تلاش، مدت زمان پافشاری بر تلاش در مواجهه با موانع و تجربه‌های

1. Bentam
2. Argyle & Lu
3. Bandura

شکست و انعطاف‌پذیری در عقب‌نشینی تأثیر می‌گذارد (فیست^۱، ۲۰۰۶). به نظر بندورا (۲۰۰۱) خودکارآمدی باورهای شخص در مورد مقدار توانایی کنترل بر کنش‌وری شخصی و محیطی است. خودکارآمدی عمومی به عنوان باورهای شخص به شایستگی کلی خود برای اجرای عمل مؤثر، که مستلزم کارایی در همه موقعیت‌های پیشرفت می‌باشد یا به عنوان ادراک فرد در مورد توانایی خود برای عمل مؤثر در همه موقعیت‌های متفاوت تعریف شده است (چن، گالی و ادن^۲، ۲۰۰۱). نتایج تحقیقات بیانگر ارتباط باورهای دینی و معنوی با خودکارآمدی است. برای نمونه، پژوهش اسمیت^۳ (۲۰۰۵) نشان داد که هوش معنوی، لازمه سازگاری بیشتر با محیط است؛ افرادی که هوش معنوی بالاتری دارند، در مقابل فشارهای زندگی تحمل بیشتری دارند و توانایی بالاتری را برای سازگاری با محیط از خود بروز می‌دهند. همچنین در مطالعه آدگبولا^۴ (۲۰۰۷) پیرامون رابطه معنویت با خودکارآمدی مشخص شد که بین این متغیرها، رابطه معنادار وجود دارد. پژوهش علی‌مهدی و همکاران (۱۳۹۱) نیز نشان داد که بین هوش معنوی و خودکارآمدی عمومی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

بیرد و همکاران^۵ (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای، چهار عامل شادکامی و رابطه آن با تعهد دینی مورد بررسی قرار دادند. آنها دریافتند که تعهد دینی، پیش‌بینی‌کننده شادکامی است. مورفی^۶ و همکاران (۲۰۰۰) در تحقیقات خود، باور و اعمال مذهبی با سطوح پایین افسردگی و شرایط فشارزای روانی مرتبط دانسته‌اند. نتایج تحقیق پارگامنت و همکاران^۷ (۲۰۰۲) نشان داد افرادی که به طور مکرر دعا و نیایش می‌کنند کمتر از افسردگی و اضطراب رنج می‌برند. عبدالخالق و ناسور^۸ (۲۰۰۷) یک

-
1. Fiest
  2. Chen, Gully & Eden
  3. Smith
  4. Adegbola
  5. Byrd & Lear
  6. Murphy
  7. Pargament & Ismith
  8. Abdel, Khalek & Naceur

نمونه از دانش‌آموزان کالجی را در الجزیره که همگی مسلمان بودند انتخاب کردند و به این نتیجه دست یافتند که در دختران، مذهب رابطه مثبتی با شادکامی دارد.

مطالعات نشان داده است که باورهای مذهبی با اعتماد به افراد و نیز با کانتورهای دنیای عادلانه رابطه دارند (بگیو^۱، ۲۰۰۲). همچنین احتمال برخورداری افراد دارای باورهای دنیای عادلانه قوی از خودآثربخشی یا خودکارآمدی بالا بیشتر است. این خودکارآمدی آنها را مستعد خودبخشایش‌گری بیشتر در قبال اجحاف صورت گرفته به خودشان یا دیگران می‌کند (سترلن^۲، ۲۰۰۷). با توجه به مبانی نظری ارایه شده، انجام پژوهش در مورد نقش نگرش مذهبی بر شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان متوسطه که از نیروهای سازنده و فعال کشور در آینده نزدیک هستند و تأمین شادکامی آنان و همچنین افزایش خودکارآمدی، بویژه خودکارآمدی تحصیلی نقش اساسی در تربیت هر چه بهتر این قشر سرنوشت ساز خواهد داشت، اهمیت می‌یابد. از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه بود.

روش

روش این پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان آستارا می‌باشد که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول تحصیل بودند. این جامعه آماری به تعداد ۳۷۵۷ نفر (۲۴۵۳ دختر و ۱۳۰۷ پسر) دانش‌آموز می‌باشد. از این تعداد براساس فرمول کوکران، ۲۰۸ نفر به شیوه‌ی تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها عبارت بودند از:

پرسش‌نامه نگرش مذهبی: این مقیاس توسط خدایاری فرد، شکوهی یکتا و غباری بناب

1. Begue
2. Strelan

(۱۳۷۹) تهیه شده و شامل ۴۰ سوال در خصوص حیطه‌های موضوعی، عبادات، اخلاقیات، ارزش‌ها، اثر مذهب در زندگی رفتار انسان، مباحث اجتماعی، جهان بینی و باورها، علم و دین می باشد. نمره گذاری براساس روش (لیکرت) با گزینه‌های کاملاً مخالفم، مخالفم، تقریباً مخالف، موافقم و کاملاً موافقم، تنظیم شده است. برای نمره گذاری مقیاس، به هر یک از گزینه‌های انتخاب شده که نگرش مثبت تلقی شده اند ۴ و ۵ امتیاز، به گزینه‌هایی که نگرش منفی تلقی شده اند ۱ و ۲ و به گزینه‌های بینابین ۳ نمره تعلق می گیرد. بیشترین نمره در این مقیاس، ۱۲۰ امتیاز است. پایایی با دو روش اسپیرمن براون و گاتمن برابر ۰/۹۳ و ۰/۹۲ است. ضریب آلفای کرونباخ آن برابر ۰/۹۵ می‌باشد. پایایی این پرسش‌نامه را به روش تنصیف در پژوهش حاضر برابر ۰/۹۸ و به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۶ بود که بیانگر پایایی مطلوب پرسش‌نامه نگرش سنجی مذهبی می باشد.

پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد^۱ (OHI): این مقیاس شامل ۲۹ ماده است که توسط آرجیل، لو و مارتین (۱۹۹۵) تهیه شده و در یک طیف چهار درجه‌ای نمره گذاری شده است و سازه‌های روان‌شناختی مربوط به علاقه‌های اجتماعی برونگرایی، مهربانی، موافقت، شوخ طبعی، احساس هدفمندی، خودبستگی، حرمت خود، پذیرش خود، سلامت جسمی، خودمختاری، مکان کنترل و احساس زیبایی‌شناختی را ارزیابی می‌کند. روایی این مقیاس در ایران توسط علی پور و نوربالا (۱۹۹۹)، ۰/۹۳ و پایایی آن ۰/۹۲ گزارش شده است. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر ۰/۸۳ بدست آمد.

مقیاس خودکارآمدی عمومی: این مقیاس به منظور ارزیابی خودکارآمدی عمومی و اجتماعی ساخته شد و دارای ۱۰ آیتم است. شیوه نمره گذاری مقیاس خودکارآمدی عمومی به شکل یک طیف لیکرت چهارگزینه‌ای: کاملاً غلط (۱)، تا حدی غلط (۲)، تا حدی درست (۳)، کاملاً درست (۴) است. ضرایب همسانی درونی و ویرایش‌های مقیاس خودکارآمدی عمومی برای دانشجویان، در آلمان ۰/۸۴، کاستاریکا و اسپانیا ۰/۸۱ و در چین ۰/۹۱ به دست آمد (شوارزر و

---

 1. Oxford Happiness Inventory

جروسالم^۱، ۱۹۹۵). پژوهشگران ایرانی ساختار عاملی این مقیاس را در بین ۴۰۰ نفر از کارکنان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال ۱۳۸۸ تک عاملی گزارش نموده و همسانی درونی آن را برای کل آزمودنیها ۰/۸۷، برای مردان ۰/۸۵ و برای زنان ۰/۸۸ گزارش نمودند (دلاور و همکاران، ۱۳۹۱).
روش اجرا: شیوه‌ی اجرا به این شکل بود که بعد از کسب مجوز از اداره آموزش و پرورش، پژوهشگر به دبیرستان‌های انتخاب شده مراجعه نموده و با حضور در سر کلاس‌ها، ضمن ارائه توضیحات لازم پرسش‌نامه‌ها پخش شده و بعد از تکمیل جمع‌آوری شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده نیز از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه بر روی SPSS-16 استفاده شد.

نتایج

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در کل آزمودنی‌ها

متغیرها	M	SD	تعداد
نگرش مذهبی	۸۵/۱۳	۱۲/۹۴	۲۰۸
شادکامی	۱۶/۵۹	۳/۱۶	۲۰۸
خودکارآمدی	۱۸/۲۶	۳/۸۸	۲۰۸

همانگونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار نگرش مذهبی در کل آزمودنی‌ها برابر ۸۵/۱۳ و ۱۲/۹۴ و در شادکامی برابر با ۱۶/۵۹ و ۳/۱۶ است. همین طور میانگین و انحراف معیار خودکارآمدی ۱۸/۲۶ و ۳/۸۸ می‌باشد.

1. Jerusalem & Schwarzer

رابطه‌ی نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش براساس جنسیت آزمودنی‌ها

تعداد	SD	M	جنسیت	شاخص‌های آماری متغیر
۱۰۴	۱۰/۱۴	۷۸/۱۶	پسر	نگرش مذهبی
۱۰۴	۴/۱۷	۱۳/۶۹	دختر	
۱۰۴	۳/۱۶	۱۷/۵۴	پسر	شادکامی
۱۰۴	۷/۱۸	۴۰/۵۶	دختر	
۱۰۴	۵/۱۲	۲۰/۱۴	پسر	خودکارآمدی
۱۰۴	۳/۱۱	۱۶/۲۰	دختر	

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار، نگرش مذهبی آزمودنی‌های پسر برابر با ۷۸/۱۶ و ۱۰/۱۴ و در آزمودنی‌های دختر برابر با ۱۳/۶۹ و ۴/۱۷ است. میانگین انحراف معیار شادکامی در آزمودنی‌های پسر برابر با ۱۷/۵۴ و ۱۶/۳ و در آزمودنی‌های دختر به ترتیب برابر با ۴۰/۵۶ و ۷/۱۸ می‌باشد. همچنین میانگین و انحراف معیار خودکارآمدی آزمودنی‌های پسر برابر با ۲۰/۱۴ و ۵/۱۲ و در آزمودنی‌های دختر نیز به ترتیب برابر با ۱۶/۲۰ و ۳/۱۱ است.

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس به تأثیر نگرش مذهبی بر شادکامی آزمودنی‌ها (نمره کل مقیاس)

منبع تغییرات	SS	df	MS	F	P
بین گروهی	۱۴۳۷/۸۲	۲	۷۱۸/۴۳۱	۳/۶۹۳	۰/۰۲۷
درون گروهی	۴۰۲۴۵/۲۱	۲۰۵	۱۹۵/۴۷۰	-	-
کل	۴۱۶۸۳/۰۳	۲۰۷	-	-	-

با توجه به یافته‌های جدول ۳، با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت، که نگرش مذهبی بر شادکامی (نمره کل مقیاس) دانش‌آموزان متوسطه تأثیر دارد ($F=۳/۶۹$, $P=۰/۰۲۷$).

دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۲-۱۹۷-۲

Vol.5, No.2/7-19

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس به تأثیر نگرش مذهبی بر خورد کارآمدی آزمودنی‌ها

منبع تغییرات	SS	Df	MS	F	P
بین گروهی	۱۱۷/۹۳	۲	۵۸/۹۷	۳/۷۸۰	۰/۰۰۶۴
درون گروهی	۴۳۹۱/۵۶	۲۰۵	۲۱/۲۱۵	-	-
کل	۴۵۰۸/۴۹	۲۰۷	-	-	-

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت نگرش مذهبی بر خورد کارآمدی دانش آموزان متوسطه تأثیر دارد ($F=۳/۷۸, P=۰/۰۰۶۴$).

جدول ۵. نتایج آزمون من-ویتنی برای مقایسه‌ی میانگین رتبه‌های متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین رتبه‌ها		مقدار من-ویت نی	P
	پسر	دختر		
نگرش مذهبی	۹۳/۱۲	۱۱۸/۶۵	۷۵۱۲/۵	۰/۰۰۶
شادکامی	۱۲۲/۶	۱۲۳/۷	۸۱۳۶	۰/۱۲۸
خودکاری	۱۲۰/۳۴	۱۲۸/۶۳	۸۰۷۴	۰/۱۱۷

طبق نتایج جدول ۵، میانگین رتبه‌های دانش آموزان دختر از میانگین رتبه‌های دانش آموزان پسر در متغیر نگرش مذهبی بیشتر بود، به عبارتی دانش آموزان دوره‌ی دوم متوسطه دختر از نگرش مذهبی بالاتری در مقایسه با دانش آموزان پسر دارند. مقایسه میانگین رتبه‌های دانش آموزان پسر و دختر دوره دوم متوسطه در متغیرهای شادکامی و خودکارآمدی نشان داد که بین آنها تفاوت معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش آموزان دوره‌ی متوسطه بود. نتایج حاصل از تحلیل داده‌های این پژوهش نشان داد که بین نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان آستارا رابطه مثبت و

معناداری وجود دارد. این بدین معناست که هر چه نمرات نگرش مذهبی بالاتر باشد نمرات شادکامی دانش‌آموزان نیز بیشتر است. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های مورفی^۱ و همکاران (۲۰۰۰)، صدیقی ارفعی و همکاران (۱۳۹۱) و (حیدری رفعت و عنایتی نوین فر، ۱۳۸۹) مبنی بر اینکه تعهد و نگرش دینی، باورها و اعمال مذهبی پیش‌بینی‌کننده شادکامی و پایین بودن افسردگی و شرایط فشارزای روانی است، همسو بوده و نتایج پژوهش‌های آنها را تأیید می‌کند.

در تبیین این موضوع، چنانکه وینهون^۲ (۱۹۸۸) بیان کرده است، شادکامی برای رشد روانی فرد لازم و مفید است، زیرا شادمانی به فرد کمک می‌کند که با فشارهای روحی-روانی مقابله کند. چنانکه مطالعه علی پور و همکاران (۱۳۷۹) نیز بیانگر این نکته هستند که شادی دستگاہ ایمنی بدن را تقویت و سلامت روانی فرد را بهبود می‌بخشد. پژوهش پارگامنت، اسمیت، کونینگ و پرز^۳ (۲۰۰۲) نشان می‌دهد، افرادی که به طور مکرر دعا و نیایش می‌کنند کمتر از افسردگی و اضطراب رنج می‌برند. به عبارت دیگر می‌توان گفت داشتن هدف‌های معنوی، هدفمند بودن زندگی و عشق و علاقه به خدا یکی از راه‌های اصلی برای رسیدن به شادکامی است، به طوری که داشتن رابطه معنوی با خدا موجب کاهش استرس و افزایش راهبردهای مقابله با استرس و اضطراب و ناکامی می‌شود (حیدری رفعت و عنایتی نوین فر، ۱۳۸۹).

همچنین نتایج نشان داد که بین نگرش مذهبی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه رابطه مثبت معناداری وجود دارد. این یافته و نتیجه پژوهش حاضر با نتایج پژوهش آدگبولا (۲۰۰۷)، استرلن^۴ (۲۰۰۷)، اسمیت (۲۰۰۵)، بگیو^۵ (۲۰۰۲)، بندورا و همکاران (۱۹۹۷) و علی‌مهدی و همکاران (۱۳۹۱) مبنی بر ارتباط باورهای معنوی و نگرش دینی با خودکارآمدی،

-
1. Murphy
  2. Veenhoven
  3. Pargament, Smith, Koenig & Perez
  4. Strelan
  5. Begue

همخوانی دارد. دانش‌آموزان دارای توانایی دریافته شده بالا و همچنین نگرش مذهبی بالا از خودکارآمدی و پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند، که این به افزایش سطح هدف‌های دانش‌آموزان اثر می‌گذارد. در تبیین این موضوع می‌توان به این مطلب اشاره کرد که حضور و شرکت در امور مذهبی برای افراد حمایت اجتماعی ایجاد می‌کند و این خود بر خوشحالی و روحیه و خلق بالای افراد و موفقیت تحصیلی آنها اثر دارد. ضمن اینکه تجربه مذهبی و اعمال دینی موجب ایجاد احساس ارتباط اجتماعی فرد با خدا می‌شود.

عدم دسترسی به وضعیت هوشی، تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزانی که بعنوان نمونه انتخاب شده بودند، از محدودیت‌های این پژوهش بود. لذا به محققان پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی این موارد را نیز در نظر گرفته و به بررسی متغیرهای دیگری نیز که با نگرش مذهبی دانش‌آموزان مرتبط است پردازند. پیشنهاد می‌شود دانش‌آموزانی که شادکامی و خودکارآمدی تحصیلی کمتری را تجربه می‌کنند، می‌توانند با راهنمایی و هدایت مربیان پرورشی، مشاوران و مسئولان مدرسه به معنویت و اعمال دینی سوق داده شوند، تا شادکامی و خودکارآمدی بیشتری را تجربه کنند. باورهای مذهبی و عمل به این باورهای دینی از جمله دعا، نیایش و مشغول ذکر و یاد خدا بودن از طرف دانش‌آموزانی که دچار اضطراب، افسردگی بوده و یا با عدم موفقیت تحصیلی مواجه هستند، نزدیک به هدف و در راستای تحقق استعداد‌های نهفته آنهاست. لذا ضروری است مسئولان تعلیم و تربیت همسو با برنامه‌های آموزشی خود، برنامه‌های دینی و معنوی را نیز در برنامه‌های مدارس، مربوط به ساعات پرورشی و دروس دانش‌آموزان بگنجانند، تا تداوم ایمان و مذهب در زندگی دانش‌آموزان نوجوان، سودمند، جهت دار و هدفمند برای ساختن جامعه‌ای سالم باشد.

منابع

سیف‌اللهی، مهدیه (۱۳۸۸). بررسی مقایسه‌ای هوش هیجانی و نگرش مذهبی در دختران محروم از والدین

رابطه‌ی نگرش مذهبی با شادکامی و خودکارآمدی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه

- با دختران معمولی شهر کرمان: پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه الزهرا. دلاور، علی؛ نجفی، محمود؛ رضایی، علی محمد؛ دبیری، سولماز و رضایی، نورمحمد (۱۳۹۱). خصوصیات روان‌سنجی مقیاس خودکارآمدی عمومی در کارکنان دانشگاه. *اندازه‌گیری تربیتی*، ۷(۲)، ۱۹-۲.
- حیدری رفعت، ابوذر و عنایتی نوین فر، علی (۱۳۸۹). رابطه بین نگرش دینی و شادکامی در بین دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، *روانشناسی و دین*، ۴، ۶۱-۷۲.
- جمالی، فریبا (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین نگرش مذهبی و احساس معنابخش بودن زندگی و سلامت روان در دانشجویان دانشگاه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه الزهرا. خدایاری فرد، محمد و غباری بناب، باقر (۱۳۷۹). طرح آماده‌سازی و هنجاریابی مقیاس سنجش دینداری در جامعه دانشجویان دانشگاه تهران. *دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی*.
- خنیفر، حسین (۱۳۸۷). مهارت‌های زندگی. تهران: انتشارات هاجر.
- صدیقی ارفعی، فریبرز؛ تمنایی فر، محمدرضا و عابدین آبادی، عاطفه (۱۳۹۱). رابطه جهت‌گیری مذهبی، سبک‌های مقابله و شادکامی در دانشجویان، *روانشناسی و دین*، ۵(۳)، ۱۶۳-۱۳۵.
- علی‌پور، احمد؛ نور بالا، احمدعلی و اژه‌ای، جواد و مطیعان، حسین (۱۳۷۹). شادکامی و عملکرد ایمنی بدن. *مجله روان‌شناسی*، ۱۵، ۲۳۳-۲۱۹.
- علی‌پور، احمد و نور بالا، احمد علی. (۱۳۸۷). بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۵ (۱ و ۲)، ۵۵-۶۶.
- علی مهدی، منصور و همکاران (۱۳۹۱). بررسی رابطه هوش معنوی با خودکارآمدی عمومی در دانش‌آموزان. قم، همایش ملی روانشناسی مشاوره و دین.
- فیروزصمدی، ملیحه؛ آقاجانی، طهمورث؛ شاطریان، فاطمه؛ شوقی، بهزاد و صادقی، جمال (۱۳۹۲). ارتباط میان نگرش مذهبی و شایستگی اجتماعی والد-فرزندی با فراشناخت هیجانی (مورد مطالعه: دبیرستان‌های شهر ساوه). *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، ۴(۱۱)، ۹۵-۱۱۰.
- قائم‌ی، علی (۱۳۷۹). تربیت و بازسازی کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات امیری.

- کریمی، عبدالعظیم (۱۳۸۱). راهبردهای روانشناختی تبلیغ. قم: نشر اقامه نماز.
- نگارش، حمید (۱۳۸۰). هویت دینی و انقطاع فرهنگی. مرکز تحقیقات اسلامی، نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
- Adegbola, M. A (2007). The relationship among spirituality self efficacy and quality of life in adults white siclle cell disease, The university of Texas at Arlington, 43-44.
- Alipoor, N., Noorbala, A. (1999). The pilot study of reliability and validity of Oxford happiness scale in Tehran university students. *Science and Behavior*. 1 & 2, 55-65. (Persian).
- Smith, S. (2005). Explaining the interaction of emotional intelligence and spirituality, *traumatology, Journal of social science*, 10(4), 231-243.
- Argyle, M., Lu, L., & Martin, M. (1995). Testing for stress and happiness. The role of social and cognitive factors. in C.D. Spielberger & I.G. Sarason (Eds). *Stress and emotion*. Washington, Dc: Taylor & Franei.
- Argyle, M., & Lu, L. (1990). The happiness of extroverts. *Personality and individual differences*, 11, 1011-1017.
- Abdel-Khalek, N. (2007). Religiosity and its association with positive and negative emotion among college students (1998) from Algeria *Mental Health, Religion and culture* 22, 159-175.
- Byrd, K. R., Lear, D. & Schwen Ka, S. (2000) Mysticism as a predictor of subjective well-being. *International Journal for the Psychology of religion*. 11, 259-269.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: T Exercise of Control*. New York, NY, USA: w.H. freeman.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26.
- Begue, L. (2002). Beliefs in ustice and faith in people; ust world, religiosity and interpersonal trust. *personality and indivichial differences*, 32, 375-382.
- Chen, G., Gully, S. M., & Eden, D. (2001). Validation of a New General Self-Efficacy Scale. *Organizational Research Methods*, 4 (1), 62-68
- Feist, J. & Feist, G. J. (2006). *Theory of personality*. 6th ed. MacGraw Hill.
- Murphy P. E., Ciarrocchi, J.W., Piedmont, R. L., Cheston, S., Peyrot, M., Fitchett, G. (2000). The relation of religious belief and practices, depression, and hopelessness in persons with clinical depression. *Journal of Consulting and Clinical psychology*, 68, 1102-1106.
- Pargament, K., Smith, B. W., Koenig, H. & Perez, L. (2002). Positive and Negative religious coping with major life stressors. *Journal for the scientific of religion*, 21, 705-707.
- Schwarzer, R. & Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. In: Wright S, Johnston M, Weinman J (Eds). *Measures in Health Psychology: A User's Portfolio. Causal and Control Beliefs*. UK: Nfer Nelson.
- Strelan, P. (2007). The prosocial, adaptive qualities of ust world beliefs: implication for the relationship between ustice and forgiveness. *Journal of Personality and Indivichial difference*, 41, 1-10.
- Veenhoven, R. (1998). The utility of happiness; *Social indicators Research*, 20, 254-333.

On the relationship between religious attitude and happiness and self-efficacy of high school students

F. Akbarian¹

Abstract

The aim of this correlational study was to investigate the relationship between religious attitude and happiness and self-efficacy of the second grade high school students. The population included all the second grade high school students of Astara City who were studying during the 1394-1395 academic year. 208 students were randomly selected as the sample. For the instrumentation, the Religious Scale by KhodayanFard et al., Oxford Happiness Index (OHI), and Najjarian and Davoodi sQuestionnaire of mental health were used. To analyze the data, for the descriptive statistics mean and standard deviation were used and in the inferential statistics part one-factor variance analysis was employed. For the religious attitude on happiness and self-efficacy of high school students, Mann-Whitney was employed to compare the ranks on the basis of variables. The results showed that there was a positive and significant relationship between religious attitude and happiness and self-efficacy. The correlation coefficient was ($p < 0.027$) and ($p < 0.0064$), respectively. By comparing the mean of ranks and the amount of Mann-Whitney among the second grade high school students, it was determined that regarding religious attitude there was a significant difference between the second grade high school of male and female students ($p < 0.006$), but there was not any significant difference between the variables of happiness and self-efficacy.

Keywords: Religious attitude, happiness, self-efficacy

---

1. Corresponding author: Ph.D of Educational Psychology, The Directorate of Education of Astara city (akbarian.famarz@yahoo.com)